

HƯỚNG DẪN CHA MẸ PHÁT TRIỂN KỸ NĂNG GIAO TIẾP CHO TRẺ RỐI LOẠN PHỔ TỰ KỶ 3 – 4 TUỔI THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG CHƠI

Phạm Thị Loan*, Nguyễn Minh Phương**

* Học viên cao học K33 Khoa Giáo dục Đặc biệt, Trường ĐH Sư phạm Hà Nội

** Giảng viên Khoa Giáo dục Đặc biệt, Trường ĐH Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt: Khó khăn về giao tiếp là khó khăn cơ bản và cốt lõi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ (RLPTK). Cha mẹ đóng vai trò đặc biệt quan trọng trong việc giáo dục trẻ RLPTK nói chung và phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ nói riêng. Bài viết này phân tích một số đặc điểm KNGT của trẻ RLPTK 3-4 tuổi, ý nghĩa của việc hướng dẫn cha mẹ phát triển KNGT cho trẻ RLPTK; đồng thời xác định nội dung, phương pháp, hình thức hướng dẫn cha mẹ phát triển KNGT cho trẻ RLPTK 3-4 tuổi thông qua hoạt động chơi. Từ đó, giúp trẻ RLPTK 3-4 tuổi phát triển KNGT và hoà nhập ngày một tốt hơn.

Từ khoá: Hướng dẫn cha mẹ, kỹ năng giao tiếp, trẻ RLPTK, hoạt động chơi

GUIDING PARENTS TO DEVELOP COMMUNICATION SKILLS FOR CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER AGED 3–4 YEARS THROUGH PLAY ACTIVITIES

Phạm Thị Loan*, Nguyễn Minh Phương**

*Graduate student, Cohort 33, Faculty of Special Education, Hanoi National University of Education

** Lecturer, Faculty of Special Education, Hanoi National University of Education

Abstract: Communication difficulties are core challenges faced by children with Autism Spectrum Disorder (ASD). Parents play a particularly important role in the overall education of children with ASD, especially in fostering their communication skills. This article analyzes key characteristics of communication skills in children with ASD aged 3–4 years, highlights the importance of guiding parents in supporting the development of these skills, and outlines the content, methods, and forms of parental guidance aimed at developing children's communication skills through play-based activities. The ultimate goal is to help children with ASD aged 3–4 years enhance their communication abilities and achieve better social integration.

Keywords: Parental guidance, communication skills, children with ASD, play activities

Nhận bài: 22/07/2025

Phản biện: 24/08/2025

Duyệt đăng: 28/08/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Theo Nghị quyết A/RES/62/139 của Liên Hợp Quốc (2008), rối loạn phổ tự kỷ (RLPTK) là một dạng khuyết tật phát triển suốt đời, xuất hiện sớm trong ba năm đầu, đặc trưng bởi khiếm khuyết trong tương tác xã hội, giao tiếp và hành vi lặp lại. Thống kê toàn cầu cho thấy tỷ lệ trẻ RLPTK ngày càng tăng, từ 1/110 trẻ (CDC, 2009) lên 1/88 (2012). Tại Việt Nam, tỷ lệ dao động khoảng 0,5–1% (2017), đến năm 2019 đạt 0,76% ở nhóm trẻ 18–20 tháng (Trần Văn Công, 2021). Điều này đặt ra yêu cầu cấp thiết trong chăm sóc và giáo dục trẻ RLPTK.

Giai đoạn 3–4 tuổi được coi là “cửa sổ vàng” để can thiệp phát triển kỹ năng giao tiếp (KNGT), trong đó hoạt động chơi đóng vai trò đặc biệt quan trọng. Các nghiên cứu của Barbarasher, Couse L.J., Clawson M.A., Jannik Beyer & Lone Gammeltoft, Linda Mawhinney và Mary Scott McTeague đều khẳng định trò chơi không chỉ thúc đẩy phát triển ngôn ngữ mà còn giúp trẻ RLPTK rèn kỹ năng hội thoại, giải quyết vấn đề và ứng xử xã hội.

Cha mẹ là lực lượng then chốt trong giáo dục trẻ RLPTK, song vẫn gặp nhiều khó khăn do thiếu kiến thức và kỹ năng. Nghiên cứu của Gutstein (2009) nhấn mạnh việc tận dụng tình huống đời

sống để phát triển KNGT. Linda Maget chỉ ra vai trò môi trường giao tiếp, khuyến khích cha mẹ tạo cơ hội cho trẻ chơi với bạn. Ruppert và cộng sự (2016) khẳng định cha mẹ cần được đào tạo để biết cách tương tác hiệu quả. Ở Việt Nam, Nguyễn Xuân Hải và cộng sự (2019) đã cung cấp tài liệu hỗ trợ phụ huynh phục hồi chức năng và giáo dục trẻ RLPTK tại nhà.

Tuy nhiên, vẫn thiếu nghiên cứu chuyên sâu về hướng dẫn cha mẹ phát triển KNGT cho trẻ RLPTK 3–4 tuổi thông qua hoạt động chơi. Bài viết này tập trung phân tích lý luận và đề xuất giải pháp, nhằm hỗ trợ cha mẹ đồng hành cùng trẻ, tạo tiền đề để trẻ phát triển kỹ năng giao tiếp và hòa nhập tốt hơn.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm và đặc điểm kỹ năng giao tiếp của trẻ rối loạn phổ tự kỷ 3 – 4 tuổi

2.1.1. Khái niệm kỹ năng giao tiếp

Dưới góc độ tiếp cận ngôn ngữ thông qua giao tiếp – INREAL (Inter Recation Learning and Communication), KNGT được hiểu là sự thực hiện có hiệu quả một hành động nào đó diễn ra trong quan hệ giao tiếp bằng cách sử dụng vốn hiểu biết, vốn tri thức, sử dụng các phương tiện

ngôn ngữ và phi ngôn ngữ để tác động đến đối tượng, điều kiện bản thân, tổ chức quá trình giao tiếp nhằm đạt mục đích đề ra.

Tác giả Hoàng Anh quan niệm: *“KNGT là năng lực của con người biểu hiện trong quá trình giao tiếp. Đó là các khả năng sử dụng hợp lý phương tiện ngôn ngữ và phi ngôn ngữ... là hệ thống các thao tác cử chỉ, điệu bộ, hành vi được chủ thể giao tiếp phối hợp hài hòa.*

Có thể hiểu, KNGT là khả năng thực hiện có kết quả một hành động diễn ra trong quá trình giao tiếp bằng việc vận dụng vốn hiểu biết, kinh nghiệm, tri thức của bản thân thông qua các phương tiện, hình thức giao tiếp khác nhau nhằm đạt được mục đích giao tiếp.

2.1.2. Đặc điểm kỹ năng giao tiếp của trẻ rối loạn phổ tự kỷ 3 – 4 tuổi

Theo cách tiếp cận của DSM-5, hai khiếm khuyết cốt lõi của RLPTK là khiếm khuyết về giao tiếp xã hội và hành vi lặp khuôn, định hình. Với trẻ RLPTK 3-4 tuổi, kỹ năng giao tiếp của trẻ có nhiều khó khăn, hạn chế ở hầu hết các thành phần của kỹ năng giao tiếp. Cụ thể như sau:

Tập trung chú ý: Trẻ dễ bị phân tán, chú ý ngắn hạn và không bền vững, đặc biệt khó tuân theo chỉ dẫn trong các hoạt động luân phiên. Trẻ thường tập trung quá mức vào chi tiết đơn lẻ và bỏ qua tổng thể, nhưng lại có khả năng duy trì chú ý lâu với hoạt động yêu thích. Một số hành vi tiêu cực như ăn vạ, hét, tự làm đau... thường nhằm thu hút sự chú ý của người khác.

Bắt chước và luân phiên: Kỹ năng bắt chước hành vi có mục đích và mang tính xã hội bị suy giảm rõ rệt, ảnh hưởng đến khả năng học tập qua quan sát. Trẻ gặp khó khăn trong hoạt động luân phiên như chơi theo lượt hay đối thoại qua lại, hạn chế nghiêm trọng khả năng tương tác xã hội (Rogers & Dawson, 2010; WHO, 2022).

Hiểu thông tin: Trẻ RLPTK ít phản ứng với lời nói dù thính lực bình thường. Trẻ dễ tiếp thu thông tin trực quan, nhưng gặp khó khăn với ngôn ngữ mang tính trừu tượng, logic hoặc ẩn dụ, làm giảm hiệu quả tiếp nhận và phát triển ngôn ngữ.

Biểu đạt thông tin: Ngôn ngữ diễn đạt thường nghèo nàn, đơn điệu và phi mục đích. Trẻ khó sử dụng ngữ điệu, ánh mắt, biểu cảm khuôn mặt và cử chỉ để giao tiếp. Hiện tượng nhại lời (echolalia) phổ biến, nhưng không mang ý nghĩa tương tác. Điều này làm suy giảm nghiêm trọng khả năng biểu đạt ý tưởng và hội nhập xã hội.

2.2. Hướng dẫn cha mẹ phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ rối loạn phổ tự kỷ 3 – 4 tuổi thông qua hoạt động chơi

2.2.1. Khái niệm hướng dẫn cha mẹ phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK 3 – 4 tuổi thông qua hoạt động chơi

Hướng dẫn cha mẹ phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK 3-4 tuổi thông qua hoạt động chơi được hiểu là quá trình GV, nhà chuyên môn tiến hành các hoạt động chỉ dẫn, hỗ trợ cha mẹ trẻ RLPTK 3 – 4 tuổi cách thức tổ chức hoạt động chơi nhằm giúp trẻ phát triển kỹ năng giao tiếp, từ đó giúp trẻ giao tiếp và hoà nhập tốt hơn với mọi người xung quanh.

Hướng dẫn cha mẹ phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK 3-4 tuổi là một trong những nội dung của chương trình can thiệp sớm trẻ RLPTK. Bên cạnh việc cung cấp các dịch vụ can thiệp, trị liệu trực tiếp trên trẻ, công tác hướng dẫn cha mẹ có vai trò đặc biệt quan trọng bởi cha mẹ không chỉ là người tiếp xúc với trẻ nhiều hơn GV hoặc chuyên gia CTS mà còn là người hiểu trẻ, chăm sóc trẻ bằng cả tình yêu thương ruột thịt của mình. Nhưng hầu hết họ rất thiếu kiến thức và kỹ năng chăm sóc, giáo dục trẻ RLPTK. Vì vậy người làm công tác can thiệp sớm cần hướng dẫn, cung cấp cho cha mẹ trẻ RLPTK kiến thức và kỹ năng về chăm sóc, giáo dục trẻ RLPTK, đặc biệt là việc phát triển KNGT cho trẻ RLPTK 3-4 tuổi để từ đó giúp trẻ phát triển KNGT và hoà nhập với cộng đồng, xã hội.

2.2.2. Nội dung hướng dẫn cha mẹ phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK 3 – 4 tuổi thông qua hoạt động chơi

Hỗ trợ tâm lý: Việc phát hiện ra trẻ mắc RLPTK sẽ gây nên một cuộc khủng hoảng cho cha mẹ và cả gia đình trẻ. Khi mới phát hiện trẻ mắc RLPTK, cha mẹ sẽ có nhiều nhu cầu, một trong những nhu cầu lớn nhất đó là họ cần được hỗ trợ về tình cảm và tinh thần để họ vượt qua những ngày tháng khó khăn cho đến khi họ chấp nhận thực tế rằng con mình mắc RLPTK. Do đó, các GV, chuyên gia CTS cần tạo dựng niềm tin cho cha mẹ trẻ RLPTK, giúp họ hiểu rằng họ hoàn toàn có khả năng giao tiếp và tạo môi trường phát triển KNGT hiệu quả cho chính con mình.

Cung cấp thông tin cho cha mẹ về các vấn đề sau:

+ Vai trò của cha mẹ và tổ chức hoạt động chơi để giúp trẻ RLPTK phát triển KNGT: Cha mẹ cần

được cung cấp thông tin để hiểu được rằng chính cha mẹ là những người tốt nhất đối với sự phát triển của trẻ. Cha mẹ thực hiện phần lớn các hoạt động vui chơi, giao tiếp với trẻ, các hoạt động này rất quan trọng để giúp trẻ phát triển KNGT. Cha mẹ cũng cần được cung cấp thông tin để hiểu rằng muốn giao tiếp với trẻ hiệu quả thì cần có sự nhạy cảm, sự kiên nhẫn và có thời gian.

+ Đặc điểm kỹ năng giao tiếp của trẻ RLPTK 3-4 tuổi: Cha mẹ cần được cung cấp thông tin để hiểu trẻ RLPTK và những đặc điểm về ngôn ngữ, giao tiếp của trẻ RLPTK. Bên cạnh đó, họ cũng cần được cung cấp thông tin về các giai đoạn phát triển KNGT của trẻ em nói chung để họ nhận thấy sự tiến triển của con mình và biết cách hỗ trợ, tổ chức hoạt động chơi phù hợp với trẻ RLPTK ở từng thời điểm nhằm giúp trẻ phát triển KNGT.

+ Mục tiêu, nội dung, phương pháp phát triển KNGT cho trẻ RLPTK thông qua HĐ chơi: Cha mẹ cần được cung cấp thông tin về mục tiêu, nội dung, phương pháp phát triển KNGT cho trẻ thông qua hoạt động chơi để lựa chọn và biết cách tổ chức các hoạt động chơi phù hợp nhằm giúp trẻ phát triển KNGT.

- *Hướng dẫn kỹ năng cho cha mẹ:* Cha mẹ không chỉ cần được cung cấp thông tin mà còn cần phải được hướng dẫn kỹ năng tổ chức hoạt động chơi nhằm giúp trẻ RLPTK phát triển KNGT như: kỹ năng lựa chọn trò chơi, chuẩn bị môi trường chơi, chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi, kỹ năng lập kế hoạch tổ chức trò chơi, kỹ năng tổ chức trò chơi và đánh giá sau khi chơi.

2.2.3. *Phương pháp, hình thức hướng dẫn cha mẹ phát triển triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK 3 – 4 tuổi tại gia đình*

** Hướng dẫn trực tiếp*

Trao đổi, trò chuyện với cha mẹ: Các cuộc trao đổi, trò chuyện là hình thức phổ biến nhất của sự phối hợp giáo dục giữa gia đình và nhà trường. Có thể thực hiện trong thời gian cha mẹ đưa trẻ tới trường, đón trẻ về nhà, đồng thời cả thời gian đến thăm gia đình trẻ để cung cấp cho cha mẹ những kiến thức và kỹ năng tổ chức hoạt động chơi nhằm phát triển KNGT cho trẻ RLPTK tại gia đình. Hình thức này đòi hỏi GV, chuyên gia CTS phải biết cư xử tế nhị, biết giao tiếp và có sự am hiểu để tạo nên sự tin tưởng và ý muốn của cha mẹ muốn nghe theo những yêu cầu của họ. Trong lúc trò chuyện với cha mẹ, cần nắm được trẻ thường gần gũi, giao tiếp với ai trong gia đình nhất, cách thức chơi của cha mẹ với trẻ RLPTK. Để đàm thoại về vấn đề này, cần chuẩn bị những tài liệu hoặc có thể giới thiệu cho cha mẹ đọc tham khảo.

Hướng dẫn cha mẹ tại nhà/trung tâm: Hướng dẫn cha mẹ tại nhà/trung tâm là hình thức phổ biến để hỗ trợ cho cha mẹ. Khi hướng dẫn cha mẹ tại nhà/trung tâm, GV, chuyên gia CTS cần: (i) quan sát quá trình cha mẹ chơi với trẻ RLPTK, phát hiện ra những điểm mạnh, điểm yếu của cha mẹ trong quá trình chơi với trẻ; (ii) phân tích và trình bày rõ cho cha mẹ các kiến thức, kỹ năng tổ chức hoạt động chơi phù hợp nhằm giúp trẻ RLPTK phát triển KNGT; (iii) làm mẫu cho cha mẹ về các kỹ năng tổ chức trò chơi, cho cha mẹ thực hành các kỹ năng với sự hướng dẫn: Người hướng dẫn có thể thực hiện chơi với trẻ 2 – 3 lượt, sau đó chuyển hoạt động sang cho cha mẹ. Khi cha mẹ thực hành, cần cố gắng tìm ra những điểm tích cực, nếu cha mẹ chưa làm đúng cần hướng dẫn lại hoặc gợi ý cách điều chỉnh cho cha mẹ; (iv) cha mẹ thực hành độc lập: giúp cho cha mẹ thực hành các kỹ năng chơi với trẻ cho đến khi họ cảm thấy thoải mái mà không cần sự hỗ trợ, gợi ý của GV/người làm công tác CTS.

**Hướng dẫn gián tiếp:*

Thiết kế tài liệu hướng dẫn cha mẹ: Một trong những hình thức phổ biến để cung cấp thông tin cho cha mẹ trẻ RLPTK là biên soạn tài liệu hướng dẫn cha mẹ. Khi xây dựng tài liệu hướng dẫn cha mẹ giao tiếp với trẻ RLPTK 3 – 4 tuổi cần lưu ý:

+ Về nội dung: Nội dung của tài liệu hướng dẫn bao gồm những kiến thức và kỹ năng cha mẹ trẻ RLPTK cần có để tổ chức hoạt động chơi nhằm phát triển KNGT cho trẻ RLPTK như: những thông tin về đặc điểm KNGT của trẻ RLPTK 3 – 4 tuổi, vai trò của cha mẹ đối với sự phát triển ngôn ngữ, giao tiếp của trẻ RLPTK, cách thức tổ chức trò chơi nhằm phát triển KNGT cho trẻ RLPTK tại gia đình. Tất cả những vấn đề này rất phong phú và đa dạng. Tuy nhiên, khi thiết kế tài liệu, những nội dung này cần được chọn lọc sao cho phù hợp với từng đối tượng mà tài liệu phục vụ.

+ Về hình thức: Tài liệu phải được thiết kế một cách khoa học, giúp cha mẹ trẻ RLPTK có thể hiểu rõ, ghi nhớ dễ dàng và làm theo một cách tốt nhất. Tài liệu cho cha mẹ cần lưu ý: Thông tin ngắn gọn, rõ ràng; Sử dụng ngôn ngữ thông dụng; In đậm những từ, ý chính; Có hình ảnh minh họa.

Phân tích các đoạn video về hoạt động chơi giữa cha mẹ và trẻ: Việc quay lại các đoạn video về tổ chức hoạt động chơi nhằm phát triển KNGT cho trẻ RLPTK tại gia đình và cùng cha mẹ phân tích cách thức, kỹ năng của cha mẹ và trẻ RLPTK là một việc làm cần thiết nhằm nâng cao kỹ năng tổ chức hoạt động chơi của cha mẹ với trẻ RLPTK.

2.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến quá trình hướng dẫn cha mẹ phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ rối loạn phổ tự kỷ 3 – 4 tuổi thông qua hoạt động chơi

2.3.1. Yếu tố chủ quan

Năng lực của người hướng dẫn: Năng lực được thể hiện qua kiến thức, kỹ năng, kinh nghiệm và phẩm chất nghề nghiệp. Người hướng dẫn có trình độ chuyên môn cao, nắm chắc các kiến thức về phát triển KNGT cho trẻ RLPTK và có kỹ năng trong việc hướng dẫn, hỗ trợ cha mẹ thì cha mẹ sẽ dễ dàng nắm được cách phát triển KNGT cho trẻ RLPTK thông qua hoạt động chơi. Đồng thời, người hướng dẫn tâm huyết trong việc hỗ trợ cha mẹ sẽ giúp cha mẹ có thêm động lực, nhiệt huyết trong quá trình phát triển KNGT cho trẻ RLPTK tại gia đình.

Nhận thức và thái độ của cha mẹ: Cha mẹ đóng vai trò quan trọng trong quá trình can thiệp, phát triển KNGT cho trẻ tại gia đình. Các cha mẹ có nhận thức tích cực sẽ hợp tác với GV/chuyên gia CTS và nhanh chóng tiếp thu các kiến thức trong quá trình tổ chức hoạt động chơi nhằm giúp trẻ phát triển KNGT. Bên cạnh đó, đối với những cha mẹ có trình độ học vấn cao, dễ dàng trong việc tiếp nhận các tài liệu, kiến thức thì quá trình hướng dẫn sẽ trở nên nhanh chóng, dễ dàng; cha mẹ có thể áp dụng một cách đầy đủ và đạt những hiệu quả tích cực đối với trẻ.

Sự hợp tác giữa GV/chuyên gia CTS, cha mẹ và nhà trường/trung tâm: Việc phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK chỉ hiệu quả khi có sự phối hợp chặt chẽ giữa GV/chuyên gia CTS, cha mẹ và nhà trường/trung tâm. Các nội dung, quy trình và phương pháp hướng dẫn cần được thống nhất. Thiếu hợp tác hoặc không đồng nhất trong cách tiếp cận có thể ảnh hưởng tiêu cực đến quá trình hình thành và phát triển kỹ năng giao tiếp của trẻ.

2.3.2. Yếu tố khách quan

Môi trường vật lý và sắp xếp không gian: Việc tổ chức môi trường sống một cách khoa học, với các góc sinh hoạt được thiết kế phù hợp và đầy đủ đồ dùng hỗ trợ, tạo điều kiện thuận lợi cho trẻ thực hành và phát triển kỹ năng giao tiếp. Sự thống nhất trong việc bố trí không gian sinh hoạt,

dù hạn chế về diện tích, là yếu tố cần thiết để hỗ trợ trẻ tương tác hiệu quả tại gia đình.

Môi trường tâm lý gia đình: Tâm lý tích cực, sự đồng thuận, chia sẻ trách nhiệm và hỗ trợ lẫn nhau giữa các thành viên trong gia đình tạo nên một môi trường tinh thần an toàn, giúp trẻ RLPTK cảm thấy được yêu thương và hỗ trợ. Điều này có ý nghĩa quan trọng trong việc hình thành và phát triển kỹ năng giao tiếp.

Điều kiện kinh tế và công việc của gia đình: Thu nhập ổn định và khả năng dành thời gian cho trẻ là yếu tố then chốt giúp duy trì quá trình hướng dẫn và phát triển kỹ năng giao tiếp tại nhà. Trẻ RLPTK, khó đạt được sự phát triển toàn diện nếu thiếu sự hiện diện và tương tác thường xuyên với cha mẹ và người thân.

III. KẾT LUẬN

Kỹ năng giao tiếp của trẻ RLPTK 3-4 tuổi có nhiều khó khăn, hạn chế ở hầu hết các thành phần của kỹ năng giao tiếp. Hoạt động chơi có nhiều ưu thế để giúp trẻ RLPTK 3-4 tuổi phát triển KNGT. Thông qua hoạt động chơi, trẻ hình thành ngôn ngữ, phát triển kỹ năng hội thoại, xây dựng mối quan hệ và ứng xử trong các tình huống xã hội. Cha mẹ giữ vai trò quan trọng trong quá trình can thiệp, hỗ trợ phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK tại gia đình. Các chương trình hướng dẫn cha mẹ phát triển KNGT cho trẻ RLPTK 3 – 4 tuổi thông qua hoạt động chơi cần thực hiện theo mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức chặt chẽ để đạt được hiệu quả mong muốn. Mục tiêu trọng tâm của việc hướng dẫn cha mẹ phát triển KNGT cho trẻ RLPTK thông qua hoạt động chơi là hướng dẫn cho cha mẹ những kiến thức, kỹ năng tổ chức hoạt động chơi phù hợp, hiệu quả nhằm giúp RLPTK phát triển KNGT. Để đạt được mục tiêu này, việc hướng dẫn cha mẹ cần tập trung vào 3 nội dung chính là: hỗ trợ tâm lý, cung cấp thông tin và hướng dẫn kỹ năng cho cha mẹ. Tùy theo từng nội dung, giáo viên/chuyên gia CTS có thể lựa chọn nhiều phương pháp, hình thức hướng dẫn cho phù hợp, có thể thông qua hình thức hướng dẫn trực tiếp hoặc hình thức hướng dẫn gián tiếp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Barbarasher. (2009). Early intervention games. Jossey-Bass.
2. Myle.B.S, Baker.J.E (2005), Luyện kỹ năng xã hội cho thanh thiếu niên có Asperger và các vấn đề giao tiếp xã hội, Nguyễn Bảo Trung, Lại Thị Bích Ngọc dịch, NXB Tự ki Asperger AAPC.
3. Linda Maget (2009), Nâng cao khả năng giao tiếp cho trẻ, Nxb Hồng Đức
4. Ruppert, T., Machalicek, W., Hansen, S. G., Raulston, T., & Frantz, R. (2016). Training parents to implement early interventions for children with autism spectrum disorders. Early intervention for young children with autism spectrum disorder, 219-256
5. Hoàng Anh (Chủ biên), Đỗ Thị Châu, Nguyễn Thạc (2007), Hoạt động giao tiếp nhân cách, NXB Đại học Sư phạm.
6. Nguyễn Thị Thanh (2014). Biện pháp phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLPTK 3–4 tuổi. Luận án Tiến sĩ, Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam.
7. Đỗ Thị Thảo (2019). Can thiệp sớm giáo dục trẻ RLPTK. NXB Giáo dục Việt Nam.